

Vieläkin komitatiivin käyttämisestä.

(E. A. Saarimaan ja L. Hakulisen vastauksen johdosta.)

Yliopettaja E. A. Saarimaan vastaus Virittäjässä 1947, s. 414— samassa numerossa edellä julkaisemaani kirjoitukseen on siinä suhteessa omituinen, että hän toisaalta näyttää haluavan tehdä E. N. Setälän osattomaksi koko komitatiiviattribuuttiin, vaikka hän toisaalta taas puhuu Setälän mainitsemasta attribuuttiesimerkistä *Pese kannut korvinensa, tuopit uurtehuisinensa*. Sen nojalla, että voidaan sanoa *Kannut on pestävä korvinensa* hän pitää todistettuna, ettei komitatiivi edellisessäkään tapauksessa voi olla attribuuttina. Tämä johtopäätös on paikkansapitämätön. Lauseissa *Osa po-*

jista on jo tullut ja Lähtö asemalta tapahtui kello viisi on edellisessä elatiiviattribuutti *pojista* ja jälkimmäisessä ablatiiviattribuutti *asemalta* siitä huolimatta, että lauseille voidaan antaa myös muoto *Pojista on jo osa tullut ja Lähtö tapahtui asemalta kello viisi*, joissa tapauksissa *pojista* ja *asemalta* ovat adverbiaaleja.

Yhtä vähän paikkansapitävä on Saarimaan seuraava johtopäätös, että »jos esim. *karhu pentuineen* on attribuuttirakenne, ovat esim. ilmaukset *karhu tuomarina* ja *kissa yksin pirtissä* yhtä hyvin attribuuttirakenteita.» Rakenteissa *karhu tuomarina* ja *kissa yksin pirtissä* esiintyy

adverbiaali sen vuoksi, että nämä rakenteet voidaan käsittää elliptisiksi lauseiksi: *karhu (on) tuomarina, kissa (on) yksin pirtissä*. Mutta rakennetta *karhu pentuineen* ei voida käsittää ellipsiksi, sillä lause *karhu on pentuineen* ei olisi mielekäs. Teemme sen huomion, ettei tuo yksinomaan adverbiaaliksi väitetty komitatiivi *olen*-verbin yhteydessä voi lainkaan esiintyä täysin itsenäisenä adverbiaalina, mutta kylläkin menestyy attribuuttina verbittömässä rakenteessa! Elliptiseksi voidaan rakenne *karhu pentuineen* tajuta ainoastaan lauseyhteyden vaikutuksesta, esim. jos se esiintyy irrallisena nominatiivina: *Kaikki eläimet olivat saapuvilla, karhu pentuineen*. Tässä tapauksessa komitatiivi on käsiteltävä adverbiaaliksi. Mutta on mahdotonta myöntää, että komitatiivilla aina olisi lauseessa absoluuttisen ilmauksen, saati apposition luonne. Tri Hakulinen on tätä komitatiivin yksinomaista appositioluonnetta puolustaakseen vedonnut historiallisiin syihin, mutta eihän nykysuomen lausejäsennyistä muutoinkaan harjoiteta näin — sanosinko suomalais-ugrilaisesta näkökulmasta, sillä siinä tapauksessahan esim. lause *Varas täytyy vangita* olisi jäsennettävä siten, että *varas* on subjekti, *vangita* adverbiaali. Vaikea on käsittää, kuinka esim. lauseessa *Varkaat tovereineen poliisi vangitsi* komitatiivi voitaisiin selittää adverbiaaliksi, saati appositiksi. Selväksi attribuutiksi ainakin nykyinen kielitaju myöntää komitatiivin myös lauseessa *Isä poikineen lähti matkalle*. Tällaisten rakenteiden attribuuttiluonne kuvastuu myös siitä, että niitä määräämään voidaan asettaa substantiiviattribuutti, mikä ei olisi mahdollista, jos komitatiivi tajuttaisiin adverbiaaliksi: *Helsinki ympäristöineen, ns. suur-Helsinki, käsittää laajan alueen*. — *Maalima murheineen, tämä narrien riehmapaikka, saippuarakkona vaan heiluvi eessäni nyt*.

Mitä tulee niiden lauseiden oikeakielisyyteen, joita kiistamme varsinaisesti koskee, Saarimaa itse jo on myöntänyt lauseen *Hakemukset lähempine tietoineen iästä y.m. lähetettäköön* — — virheettömäksi ja poistanut tämän esimerkin Kielenoppaansa toisesta painoksesta (mikä ei kylläkään ilmennyt hänen vastauksestaan). Sitä vastoin hän edelleen pitää kiinni siitä, että rakenne *keittiö alkoveineen* lauseessa *Nuori pari haluaa vuokrata keittiön alkoveineen* ehdottomasti on

rinnastettava rakenteessa *keittiö alkovilla* olevaan epäsuomalaiseen adessiiviattribuuttiin — siitä syystä näet, että alkovia ei voida vuokrata erikseen. Jos tuo vuokraaminen kävisi päinsä, silloin komitatiivi olisi luvallinen, so. muutuisi attribuutista adverbiaaliksi! Tällaiset näkökohdat ovat sentään melkoisen teennäisiä lauseenjäsentelyn perusteiksi. Onhan sitä paitsi ainakin se vaihtoehoton mahdollisuus olemassa, että isäntä jättää alkovin vuokraamatta, pidättää sen varastosuojakseen tms. Valitaanko sanonta *keittiö alkoveineen* (= keittiö ja alkovi) vai *keittiö, johon kuuluu alkovi*, riippuu siitä, kumpaa puolta asiasta lähinnä ajatellaan: mitä halutaan vuokrata vai minkälainen keittiö halutaan vuokrata. Ehdottomasti mahdoton olisi sitä vastoin komitatiivi lauseessa *Tämä on keittiö alkoveineen*, jossa komitatiivi nimenomaan tulisi olemaan adjektiiviattribuuttina, koska juuri on kysymys siitä, millainen keittiö on. Saarimaa vetoaa siihen, että ruotsissa käytetään *med*-attribuuttia lauseessa »Önskas hyra ett rum med alkov». Tässä tapauksessa kuitenkin ruotsiksi voidaan sanoa myös »Önskas hyra ett rum jänte alkov», mikä ei kävisi päinsä lauseessa »Det här är ett rum med alkov». Huomaamme, että nämä kaksi tapausta eivät ole täysin samanlaisia.

Tri Hakulinen selittää, että yliopett. Saarimaan esitys kumooa vakuuttavasti sen omituisen sitkeähenkisen myytin, että suomessa olisi olemassa komitatiiviattribuutteja. Kuinka tuon vakuuttavuuden laita oikeastaan on, sitä olen omasta puolestani edellä yrittänyt valaista.

Varmemmaksi vakuudeksi on yliopett. Saarimaa vielä hankkinut Suom. Kirj. Seuran kielivaliokunnan työjaoston hyväksymisen väitteelleen, »että hyvässä suomen kielen käytössä komitatiivi ei esiinny attribuuttina.» Tarvitaan siis suorastaan uhkarohkeutta tällaista auktoriteettien ylenpalttisuutta vastaan esiintymiseen. (Tosin hrat Saarimaa ja Hakulinen tässä uudelleen esiintyvät toisessa hahmossa, työvaliokunnan jäseniä kun ovat, ja kolmas työvaliokunnan jäsen, maist. Teppo, joka on lukenut Kielenoppaan korjausvedoksen, puolustaa hänkin tavallaan omaa asiaansa.) Rohkenen kuitenkin kysyä, kuinka työvaliokunta tarkoittaa tätä antamaansa ohjetta käytännössä noudatettavaksi. Lause *Vuokrattavana huone alkoveineen*

on siis virheellinen sen vuoksi, että komitatiivi on siinä attribuuttina. Mutta muodossa *Huone vuokrattavana alkoveineen* sama lause kai on kelvöllinen, sillä siinähan komitatiivin missään tapauksessa ei voi väittää esiintyvän attribuuttina, vaan se on adverbiaali! Eiköhän jos sen seikan, että yliopett. Saarimaa itse on tuon sääntönsä houkuttelemana erehtynyt hylkäämään aivan virheettömiä

lauseita, olisi pitänyt saada arv. työjaostoa hiukan varovaisemmaksi kannanotossaan, siitä huolimatta, että yliopett. Saarimaa Kielenoppaansa esipuheessa itse vakuuttaa jo etukäteen, että hän kyllä saa kielivaliokunnan puolelleen jos tarvitaan.

Helsingissä maaliskuussa 1949.

Kaarlo Nieminen.